

HYBRIDIOPETUS RIPPIKOULUSSA COVID-19- PANDEMIAN AIKANA

HAASTATTELUTUTKIMUS RIPPIKOULUOPETTAJIEN OPETUSKÄYTÄNTEITÄ KOSKEVISTA KÄSITYKSISTÄ

HEIDI TOIVANEN JA MARTIN UBANI

Johdanto

Tämä artikkeli käsittelee Suomen evankelis-luterilaisen kirkon työntekijöiden (n=7) käsityksiä hybridiopetuksesta rippikoulussa pandemian aikana vuonna 2020. Ke-väällä 2020 maailmanlaajuisen covid-19-pandemian puhkeamisen seurauksena myös suomalainen yhteiskunta asetettiin sulkutilaan. Kansainvälisesti arvioituna suomalaiset luottivat prosessissa viranomaisiin ja noudattivat annettuja ohjeita poikkeuksellisen sitoutuneesti.¹ Tämän seurauksena Suomessa esimerkiksi työ-paikat, koulut ja seurakunnat siirtyivät nopeassa tahdissa etätyöskentelyyn ja -to-teutukseen. Myös evankelis-luterilaisessa kirkossa annettiin rippikoulun etätoteu-tusta koskeva ohjeistus ”Suuri ihme – rippikoulua etänä” huhtikuussa 2020. Ohjeen mukaisesti etätoteutuksessa oli tarkoitus soveltaa *Suuri ihme* (2017) -rippikoulu-suunnitelmaa. Ohje sisälsi muun muassa rippikoulupedagogiikan tavoitteiden ja lähtökohtien sovittamista etäopetuksen erityisluonteeseen sekä etäopetusesimerk-kejä.²

Pandemia on herättänyt laajaa tutkimuksellista mielenkiintoa muiden alojen ta-voin myös teologian ja uskonnotutkimuksen alalla. Poikkeustilasta on saatu ver-

1 Georgieva et al. 2021.

2 Suuri ihme – rippikoulua etänä 2020.

rattain nopeasti tutkimustietoa. Esimerkiksi evankelis-luterilaisen kirkon ja siihen eri tavoin kytkeytyvien järjestöjen toimintaa on tarkasteltu muun muassa diakonian ja ruoka-avun³, seurakunnan työntekijöiden hyvinvoinnin ja merkityksellisyyden⁴, jumalanpalvelusten kaavojen⁵, hautajaisten⁶ ja ehtoollisenvieton⁷ näkökulmista. Myös suomalaisten kokemuksia evankelis-luterilaisen kirkon eri toimintamuodoista pandemiakriisin aikana on selvitetty⁸ sekä tarkasteltu aihepiiriä kirkon työntekijöiden oikeuksien näkökulmasta⁹. Pandemian ajalta on tutkittu myös rippikoulukokemuksia oppilaiden näkökulmasta¹⁰ ja nuorten hyvinvointia rippikouluaikana¹¹.

Pandemian aikainen rippikoulututkimus liittyy varsin vakiintuneeseen tutkimusperinteeseen. Suomessa on tehty runsaasti ja varsin pitkään rippikoulua koskevaa tutkimusta paljolti sosiologisen survey-tutkimuksen lähtökohdin yksilökokemuksia korostaen.¹² Tämän lisäksi rippikoulututkimus on kohdistunut rippikoulun yhteisöllisyyteen sukupuolen¹³ ja mobiiliteknologian¹⁴ näkökulmista sekä isostoimintaan¹⁵. Suomalaista rippikoulua on myös tutkittu osana kansainvälistä vertailututkimusta.¹⁶ Varsinaista rippikoulun pedagogista tutkimusta edustaa vahvimmin lähinnä pienistä osatutkimuksista koostuva *Rippikoulun todellisuus* -julkaisu. Kyseinen kokoelma kuitenkin käsittelee pedagogiikan ohella muitakin aihepiirejä.¹⁷

Tämän artikkelin lähtökohdissa yhdistyvät uskonnonpedagogiikan ja käytännöllisen teologian näkökulmat. Johdannon jälkeen paneudutaan suomalaisen rippikoulupedagogiikan lähtökohtiin. Tämän jälkeen keskitytään hybridiopetukseen sekä rippikoulunopettajaan hybridiopetuksen antajana. Vaikka hybridiopetusta on tutkimuksessa tarkasteltu lähinnä koulukasvatuksen yhteydessä, tarjoaa alan tutkimus sovellettavia käsitteellisiä lähtökohtia rippikouluopetuksen tarkastelua varten. Hybridiopetuksen käsittelyä seuraa tutkimuksen empiirinen osio. Empiirinen osio pohjautuu rippikoulunopettajilta (n=7) syksyllä 2020 kerättyyn haastatteluaineistoon. Tuolloin erityisjärjestelyihin siirtymisestä oli kulunut puoli vuotta. Tulosten raportoinnin jälkeen pohditaan tulosten antia muun muassa kirkon työntekijöiden koulutuksen kehittämisen näkökulmasta. Artikkelin perustuu pro gradu -tutkielmaan.¹⁸

3 Salonen & Alppivuori 2021.

4 Saarelainen et al. 2021.

5 Loiri 2021.

6 Vähäkangas 2021.

7 Mikkola & Kallatsa 2021.

8 Salomäki 2021.

9 Junni 2021.

10 Tervo-Niemelä et al. 2021.

11 Tervo-Niemelä & Porkka 2021.

12 Niemelä 2002; Niemelä 2007; Niemelä 2008.

13 Kokkonen 2016.

14 Ojala 2020.

15 Porkka 2019.

16 Schweitzer et al. 2010; Schweitzer et al. 2017.

17 Innanen & Niemelä 2009.

18 Toivanen 2021.

Suomalainen rippikoulupedagogiikka ja leirin erityisluonne

Rippikoulun sisäinen kehittämistyö aloitettiin 1950-luvulla. Tätä ennen rippikoulua koskevissa ohjeistuksissa oli keskitytty enimmäkseen hallinnolliseen puoleen, joten tarve rippikoulun uudistamiselle oli suuri.¹⁹ Kehittäminen jatkui aina 1970-luvulle, jolloin opetuskoulumainen rippikoulu alkoi vähitellen lähentyä nuorisotyön metodiikkaa. Tähän vaikutti erityisesti leirimuotoisten rippikoulujen yleistyminen, sillä leirityöskentelyn menetelmät syrjäyttivät vähitellen perinteisen opettajakeskeisen opetusmallin.²⁰ Tämä merkitsi uudenlaista didaktista ajattelua myös rippikoulun opetussuunnitelman kannalta; nuorten elämänskysymyksistä tuli tavoitteiden ja opetusaineksen lähtökohtia.²¹ Rippikoulusuunnitelmien kehityksessä voidaan nähdä yhtenevyyttä yhteiskunnallisen koulujärjestelmän kehityksen kanssa; erilaisista lähtökohdistaan huolimatta ne pohjaavat koulun uskonnonopetukseen ja heijastavat aikansa oppimiskäsityksiä ja opetussuunnitelmia.²² Suunnitelmien pedagogista kehitystä leimaa siirtyminen opettajakeskeisestä opetuksesta näkemykseen oppijasta aktiivisena tiedon rakentajana.²³

Tällä hetkellä rippikouluissa on käytössä *Suuri ihme* -rippikoulusuunnitelma, jonka oppimiskäsityksen voidaan katsoa olevan sosiokonstruktivistista.²⁴ Suunnitelmasa rippikoulussa oppimista sanotaan nuoren näkökulmasta muotoiltujen kuuden tavoitelauseen kautta. Nuorta kuvataan aktiivisena toimijana, joka tarkastelee rippikoulun teemoja omien elämänskysymystensä valossa, opettelee hoitamaan hengellistä elämäänsä, ottamaan vastuuta itsestään ja ympäröivästä maailmasta sekä tahtoo kuulua kirkkoon. Lisäksi korostetaan myös nuoren oikeutta turvalliseen ja myönteiseen tunnekokemukseen rippikoulu yhteisössä.²⁵ Kokonaisuudessaan oppiminen nähdään elinikäisenä ja kokonaisvaltaisena prosessina, jossa nuori on aktiivinen toimija, joka rakentaa uutta tietoa yhdessä toisten kanssa tutkien, pohtien ja aiempaan tietoon suhteuttaen. Opiskeltavat asiat liittyvät nuorten todellisiin elämänskysymyksiin.²⁶ Tosin esimerkiksi Ojala huomauttaa, että suunnitelman mukaan kaikki sisällöt eivät kuitenkaan ole nuorten päätettävissä, minkä vuoksi hänen mukaansa puhdas sosiokonstruktivismi jää toteutumatta.²⁷ Vaikka nuorella onkin oikeus päättää suhtautumisestaan, ovat opiskeltavat sisällöt kristinuskon ydinkohtia.²⁸

19 Seppälä 1988, 80

20 Porkka 2008, 177; Seppälä 1988, 144-145.

21 Tamminen 1993, 37-38.

22 Innanen 2009, 22; Kimanen 2022, 62.

23 Seppälä 1998, 73-74.

24 Ojala 2021, 56.

25 Suuri ihme 2017, 19.

26 Suuri ihme 2017, 26-28.

27 Ojala 2021, 57.

28 Kimanen 2022, 68.

Tämän päivän rippikoulu kestää noin puolen vuoden ajan ja koostuu neljästä jaksosta: teemapäivistä, jumalanpalvelus- ja nuorisotoiminnasta, intensiivijaksosta ja konfirmaatiosta. Teemapäivien sekä jumalanpalvelus- ja nuorisotoiminnan tarkoituksena on tutustuttaa nuori oman kotiseurakunnan toimintaan. Intensiivijakso koostuu lähelle leiriä sijoittuvista lähipäivistä sekä leiri- tai päiväleirimuotoisesta leirijaksosta. Lähipäivien tavoitteena on vahvistaa nuorten keskinäistä tutustumista ja ryhmäytymistä. Leirijakso sisältää joko yöpymisen tai se voidaan toteuttaa päiväleirinä, jolloin päivät ovat leirimuotoisia, mutta yöt vietetään kodeissa. Leirin suositeltu kesto on vähintään seitsemän päivää. Leirien ja päiväleirien lisäksi järjestetään myös erilaisia teema- ja harrasterippikouluja sekä yksityisiä ja erityisryhmille suunnattuja rippikouluja. Osa nuorista osallistuu myös järjestöjen rippikoululeireille.²⁹

Kuten edellä todettiin, vuonna 2020 intensiivijaksosten perinteisiä toteuttamistapoja jouduttiin pandemian vuoksi muuttamaan. Tervo-Niemelä, Porkka ja Pulkkinen (2021) hahmottavatkin kolme rippikoulun organisointimallia pandemian aikana: rippikoulujen toteuttaminen ilman muutoksia, intensiivijaksosten siirtäminen myöhemmän ajankohtaan tai intensiivijaksosten järjestäminen päivätoteutuksena. Vaikka osa seurakunnista onnistuikin järjestämään leirit täysin normaalisti, toteutettiin 18 % leireistä kokonaan ilman yöpymistä³⁰, ja vain 35 % leireistä kesti 7–8 vuorokautta.³¹ Leirin pituuden on todettu korreloivan positiivisesti myönteisen rippikoulukokemuksen kanssa.³² Vähintään seitsemän vuorokauden pituinen leiri näyttää vahvistavan nuorten jumala- ja kirkkosuhteita sekä lisäävän uskonnollista aktiivisuutta.³³ Kyseinen ilmiö oli nähtävissä myös pandemian aikaisissa rippikouluissa; nuoret, joiden leirivuorokaudet olivat jääneet vähäisiksi, olivat vähiten tyytyväisiä rippikouluunsa.³⁴

Tutkimusten mukaan leiritoiminnan vaikutuksellisuus näyttää liittyvän erityisesti uudessa, arkipäiväisestä poikkeavassa ympäristössä toimimiseen.³⁵ Leirin erityisluonnetta tarkastelee esimerkiksi Yhdysvalloissa Sorenson. Hän liittää kristilliseen leirielämään viisi tunnuksenomaista piirrettä: *usko tekemisen keskiössä* (faith centered), *turvallinen ympäristö* (safe space), *osallisena oleminen* (relational), *irtaantumisen arjesta* (unplugged from home) ja *yhdessä tekeminen* (participatory). Leirikokemus rakentuu siis turvallisuuden, osallisuuden, osallistumisen ja jäsenyyden kokemusten ympärille, ja hengellinen elämä integroituu kaikkeen leirillä

29 Suuri ihme 2017, 57-61.

30 Vrt. esim. vuonna 2008 järjestetyistä rippikoulun leirijaksoista 60 % kesti 6-8 päivää (Niemelä & Pruuki 2009, 79.)

31 Tervo-Niemelä et al. 2021, 348-352.

32 Niemelä 2010, 251-252.

33 Niemelä & Ilg 2015, 115-116.

34 Tervo-Niemelä et al. 2021, 353-354.

35 Porkka & Ritokoski 2021, 287-288.

toimimiseen. Irtaantuminen arjesta merkitsee irtautumista tutusta fyysisestä ympäristöstä, rutiineista ja sosiaalisista suhteista. Tämä merkitsee myös irrottautumista viihde-elektroniikasta. Yhden osa-alueen jäädessä puuttumaan koko leirikokemus muuttuu olennaisesti.³⁶ Porkan ja Ritokosken mukaan seurakunnan leirityössä nämä piirteet merkitsevät nuorten aktiivisen toimijuuden mahdollistumista, kun leirillä esimerkiksi hengellistä elämää toteutetaan yhteistoiminnallisesti. Lisäksi leirillä parhaimmillaan koetut turvallisuuden, kohtaamisen ja yhteisöllisyyden kokemukset vahvistavat nuorten kokonaisvaltaista kasvua ja hyvinvointia. Leirillä mahdollistuvat myös monet luovat ja elämykselliset pedagogiset ratkaisut.³⁷

Suomessa Kokkonen käsittää rippikoulun erityisenä liminaalitulana, joka on välitila, jossa yhteisössä vallitsevat sosiaaliset roolit, statukset ja rakenteet purkautuvat. Liminaalitulassa hahmottuvat myös useat erilaiset rajanvedot: yhteisöön kuuluvat ja siihen kuulumattomat, yksityinen ja julkinen, fyysisen tilan rajat ja tilan ajallinen kesto.³⁸ Ojalan tutkimus mobiiliteknologian hyödyntämisestä rippikoulun liminaalitulassa osoittaa, että runsaasta käytöstä huolimatta se ei kuitenkaan edistänyt yhteisöllisyyden ja yhteenkuuluvuuden kokemuksia rippikoulussa. Sen sijaan mobiiliteknologiaa käytettiin leirillä lähinnä henkilökohtaisiin tarkoituksiin; yhteisöllisyys virtuaalitulassa ei siis toteutunut.³⁹ Myös lähes puolet kirkon kasvatuksen barometriin vastanneista kirkon työntekijöistä koki, että mobiiliteknologia rajoittaa vuorovaikutusta leirillä.⁴⁰

Rippikoulujen opetusmenetelmiä koskevat tutkimukset ovat osoittaneet, että Suomessa rippikoulujen opetus on perustunut enimmäkseen opettajan luennointiin. Opetusmenetelmät eivät siis käytännössä ole vastanneet rippikoulusuunnitelman nuoren aktiivista roolia korostavaa pedagogista näkemystä.⁴¹ Pandemian aikana rippikouluissa hyödynnettiin myös etäopetusta; noin joka toisessa rippikoulussa oli jonkin verran etäopetusta, ja vajaa prosentti rippikouluista toteutettiin kokonaan etäopetuksena. Pelkästään etäopetuksena toteutetuissa rippikouluissa rippikoulun tavoitteet toteutuivat selkeästi heikommin, mutta toisaalta etäopetus tuki niiden toteutumista sellaisissa rippikouluissa, joissa etäopetusta oli jonkin verran tai paljon.⁴² Tätä voivat selittää Ojalan tutkimustulokset mobiiliteknologian käytöstä rippikouluissa; mobiiliteknologian avulla tavoitettiin erilaisia aktiivisen osallistumisen, konstruktivisen, autenttisen ja kollaboratiivisen oppimisen ulottuvuuksia sekä oppimistilanteen päämääriä. Mobiiliteknologian käytöstä puuttui kuitenkin intentionaa-

36 Sorenson 2018, 187-198; Matkoski 2020, 64-65.

37 Porkka & Ritokoski 2021.

38 Kokkonen 2016, 65-70, 139.

39 Ojala 2020, 237-238.

40 Matkoski 2020, 82.

41 Pruuki 2009, 70-71, 76-77; Niemelä & Pruuki 2009, 85-90.

42 Tervo-Niemelä et al. 2021, 352.

lisuus, sillä se toimi usein oppimistilanteen varsinaisena tavoitteena tai sen saavuttamisen välineenä. Näin ollen sen käyttö rippikouluissa edellyttää pedagogisia perusteluja, jotta sitä voisi hyödyntää innovatiivisesti.⁴³

Hybridiopetuksen erityiskysymyksiä

Kouluopetuksen yhteydessä Graham määrittelee hybridi- ja sulautuvan opetuksen seuraavasti: hybridiopetuksessa yhdistetään kasvotusten toteutettua lähiopetusta (face-to-face instruction) ja tietokoneavusteista etäopetusta (computer-mediated instruction).⁴⁴ Ei ole olemassa tiettyjä hybridiopetuksen standardeja, vaan malliin voidaan soveltaa useita erilaisia toteutustapoja. Opetustilanteen lähtökohdat ja konteksti vaikuttavat siihen, millaiseksi hybridiopetus muotoutuu käytännössä. Esimerkiksi puolet opetukseen käytettävissä olevasta ajasta voi olla lähi- ja puolet etäopetusta; tarkkaa aikamääristä jakoa eri opetusmuotojen välille ei kuitenkaan välttämättä tehdä.⁴⁵

Graham kategorisoi hybridiopetusta sen pääasiallisen tavoitteen mukaan: *mahdollistamiseen* (enabling), *vahvistamiseen* (enhancing) tai *muutokseen pyrkivänä* (transforming). Mahdollistamiseen pyrkivässä hybridiopetuksessa tavoitteena on parantaa opetuksen saavutettavuutta kaikille opiskelijoille. Opetuksen vahvistamiseen pyrkivässä hybridiopetuksessa tavoitteena ei ole radikaalisti muuttaa perinteisiä opetusmenetelmiä, vaan sen sijaan tarjota lisäarvoa opetustilanteisiin. Muutokseen pyrkivässä hybridiopetuksessa tavoitteena on pyrkiä radikaalimpaan pedagogiseen muutokseen, mikä voi merkitä esimerkiksi oppimiskäsityksen muuttamista konstruktivistisemmaksi vahvistamalla oppijan roolia aktiivisena tiedon rakentajana.⁴⁶

Myös Ross ja Gage hahmottelevat kolme pääasiallista hybridiopetuksen tyyppiä: *tietokoneavusteiset kurssit* (technology-enhanced courses), *hybridikurssit* (hybrid courses or reduced face-time courses) sekä *sulautuvat opinto-ohjelmat tai tutkinnot* (blended programs or degrees).⁴⁷ Tietokoneavusteiset kurssit sisältävät lähiopetusta normaalin aikataulun mukaan, ja teknologia toimii ainoastaan lähiopetuksen lisänä. Hybridikurssit ovat kursseja, joilla perinteistä lähiopetusta on vähemmän ja osa siitä on korvattu perinteisen luokkahuoneen ulkopuolella tapahtuvalla opiskelulla esimerkiksi verkkoympäristössä tai jonkin yhteisön parissa. Sulautuvius-

43 Ojala & Poropudas 2019, 455-460.

44 Graham 2006, 5.

45 Snart 2010, 105, 74-75.

46 Graham 2006, 13.

47 Ross & Gage 2006, 156.

sa opinto-ohjelmissa tai tutkinnoissa voidaan yhdistellä erilaisin menetelmin toteutettuja opintoja, kuten perinteisiä, hybridi- ja verkko-opintoja.⁴⁸

Ahlgren, Häkkinen ja Eskola (2020) nimeävät onnistuneen hybridiopetuksen osa-alueiksi *pedagogiset ratkaisut, opettajan identiteetin, käytännön järjestelyt sekä tilan ja teknologian*. Pedagogisiin ratkaisuihin sisältyvät opetusjakson ja yksittäisen opetustilanteen huolellinen suunnittelu ja opetettavien sisältöjen valinta. Keskustelumetodeja, kuten ryhmäkeskusteluja hyödyntävä pedagogiikka nähdään toimivana hybridiopetuksessa. Opettajan taidot ja kyvyt sekä toimia vuorovaikutuksessa oppijoiden kanssa että rohkaista näiden välistä vuorovaikutusta ovat erityisen tärkeitä, sillä toimiva vuorovaikutus edistää opetustilanteen onnistumista.⁴⁹ Snart (2010) huomauttaa, että hybridiopetusta suunniteltaessa on otettava huomioon myös oppijoiden erilaiset lähtökohdat: kompetenssi teknologian käyttäjinä sekä resurssit vaadittavan laitteiston hankintaan. Kaikki eivät myöskään motivoidu samalla tavalla; oppijat, jotka ovat muutenkin vaarassa pudota koulujärjestelmästä, eivät välttämättä selviä pelkässä hybridiopetuksessa. Erityisen tärkeää on sitoa lähi- ja etäopetus toisiinsa, jotta ne muodostavat yhtenäisen kokonaisuuden.⁵⁰

Opettajan identiteetti viittaa yhtäältä opettajan kokemukseen omista kyvyistä ja toisaalta myös asenteeseen hybridiopetusta kohtaan. Positiivinen ja avoin asenne edistää motivaatiota kokeilla uusia opetusmetodeja. Lisäksi identiteetissä on olennaisesti kyse myös opettajan taidosta edistää oppijan toimintaa tiedon rakentajana asettumalla itse oppimisen mahdollistajan rooliin. Hybridiopetuksen onnistumista voidaan edistää myös erilaisin käytännön järjestelyin; pienryhmät, kahden opettajan yhteistyö opetuksessa sekä selkeät säännöt parantavat hybridiopetuksen sujuvuutta. Hybridiopetukseen soveltuvat tilat ja laitteisto ovat myös merkittäviä onnistumiseen johtavia tekijöitä. Lisäksi myös opettajan kyky käyttää niitä on tärkeä.⁵¹ Hybridiopetuksen vaarana on kuitenkin, että teknologiasta tulee oppimistilanteen itsetarkoitus. Tällöin hybridimallin edut, vaikutuksellisuus ja sitouttavuus, jäävät saavuttamatta. Teknologian tulisi sen sijaan olla väline luoda innostavia, interaktiivisia ja oppimista edistäviä oppimisympäristöjä.⁵²

Snartin mukaan on erityisen tärkeää, että oppijalle luodaan mahdollisuus rakentaa itselleen dynaaminen virtuaalinen minä ja läsnäolo. Näin tämän on mahdollista kokea olevansa osa yhteisöä. Oppija tarvitsee kokemuksen siitä, että hänet kohdataan aitona ihmisenä, sillä aito kuulumisen tunne edistää oppimista. Virtuaalisen minän rakentamista voivat edesauttaa tehtävät, joissa oppija saa mahdollisuuden

48 Caulfield 2011, 3-4.

49 Ahlgren et al. 2020, 2217.

50 Snart 2010, 147-148.

51 Ahlgren et al. 2020, 2215-2218.

52 Caulfield 2011, 6.

esitellä itsensä esimerkiksi videon tai kotisivun muodossa.⁵³ Hybridiopetusta järjestäessä on lisäksi pohdittava, miten sen avulla voidaan rakentaa yhteisöllisyyttä. Yhteisöllisyyttä edistää esimerkiksi oppijoiden mahdollisuus toimia yhteistyössä keskenään. Lisäksi yhteisöllisyyttä edistää etenkin virtuaalisen läsnäolon vahvistaminen. Hybridiopetuksen erityisluonteeseen kuuluu myös se, että lähiopetuksessa syntynyt yhteisöllisyys siirtyy etäopetuksen oppimistilanteisiin ja päinvastoin.⁵⁴

Hybridiopetusta ei nähtävästi ole vielä juurikaan tarkasteltu oppimiskäsitysten näkökulmasta. Sen kuitenkin näyttää usein perustuvan pitkälti sosiokonstruktivistisille taustaoletuksille. Esimerkiksi Caulfieldin (2011) mukaan hybridiopetuksessa vastuu oppimisesta siirretään oppijalle. Lisäksi opettajan tehtävä on luoda ja ylläpitää oppimisympäristöjä, jotka mahdollistavat oppijan aktiivisuuden oppimisprosessissa. Opettaja ei myöskään pyri siirtämään tietoa, vaan toimimaan oppimisen mahdollistajana samalla itsekin oppijan rooliin asettuen. Voidaan sanoa, että hybridiopetus tarjoaa väylän yhdistää erilaisia oppimista edistäviä ja innostavia ympäristöjä, joissa opittavat asiat esiintyvät. Monimuotoisissa ympäristössä oppijoiden on myös mahdollista eri tavoin toimia vuorovaikutuksessa toistensa kanssa.⁵⁵

Hybridiopetusta läheisesti sivuavaa aihepiiriä eli teknologiaa on kuitenkin jo oppimiskäsityksen näkökulmasta arvioitu⁵⁶. Esimerkiksi Schiffterin ja Stewartin mukaan merkittävin haaste teknologian sisällyttämisessä opetukseen on ollut opettajakeskeinen oppimiskäsitys, jossa opetus nähtiin yksisuuntaisena sisällön välittämisenä oppijoille. Schiffter ja Stewart viittaavat edellä mainittuun oppimisenäkemykseen instruktivistisena oppimiskäsityksenä. Instruktivistisen ymmärrystavan haastajiksi ovat nousseet konstruktivistinen oppimiskäsitys ja sosiokonstruktivistinen oppimiskäsitys. Instruktivistinen oppimiskäsitys voidaan teknologian näkökulmasta nähdä *oppimisena teknologiasta* (from technology), kun taas konstruktivistisissa oppimiskäsityksissä oppiminen tapahtuu *teknologian avulla* (with/through technology). Oppiminen teknologiasta viittaa teknologian käyttöön opettajakeskeisen opetuksen tukena, kun taas oppiminen teknologian avulla tukee konstruktivistista oppimiskäsitystä vahvistamalla oppijoiden aktiivista roolia, vuorovaikutusta ja moniaistista oppimista.

53 Snart 2010, 115-116.

54 Snart 2010, 109.

55 Caulfield 2011, 4-7.

56 Schiffter & Stewart 2010, 10-15.

Tutkimuksen toteuttaminen

Tässä artikkelissa tavoitteena on tarkastella, millä tavoin rippikouluopetusta järjestettiin tutkimukseen osallistuneissa seurakunnissa vuonna 2020, kun kokoontumisia kasvatusten jouduttiin pandemian vuoksi rajoittamaan. Artikkelissa keskitytään tarkastelemaan erityisesti rippikouluopettajien käsityksiä hybridiopetuksen järjestämisestä rippikouluissa. Artikkelin varsinaiset tutkimuskysymykset ovat:

1. Millä tavoin hybridiopetusta järjestettiin tutkimusseurakuntien rippikouluissa covid-19-pandemian aikana vuonna 2020?
2. Millaisia erityiskysymyksiä liittyy hybridiopetuksen järjestämiseen rippikouluissa?

Tutkimusaineisto koostuu seitsemästä teemahaastattelusta⁵⁷, jotka toteutettiin marraskuun 2020 aikana. Haastattelut toteutettiin kasvatusten tai Microsoft Teams-sovelluksen välityksellä. Haastatellut neljä nuorisotyönohjaajaa ja kolme pastoria työskentelivät Suomen evankelis-luterilaisen kirkon rippikouluissa pandemian aikana kyseisenä vuonna. Osa toimi myös seurakuntansa rippikoulutyöstä vastaavana työntekijänä. Haastateltavista viisi on naisia ja kaksi miehiä, ja ikäjakauma haastatteluhetkellä oli 28–57 vuotta. Haastateltavat työskentelivät eri itäsuomalaisissa seurakunnissa: kolme Pohjois-Karjalassa, yksi Etelä-Karjalassa, kaksi Kymenlaaksossa ja yksi Etelä-Savossa. Osa haastateltavista valittiin tutkimukseen tutkijan harkinnan perusteella ja heitä lähestyttiin suoraan sähköpostitse. Lisäksi käytettiin niin sanottua lumipallo-otantaa, jossa ensin valitut avainhenkilöt ehdottavat tutkijalle muita potentiaalisia haastateltavia⁵⁸. Yhden haastateltavan pyynnöstä heistä ei anneta tarkempia henkilötietoja.

Aineiston analyysimenetelmänä käytettiin teoriaohjaavaa sisällönanalyysiä.⁵⁹ Nauhoitteet litteroitiin mahdollisimman sanatarkasti, minkä jälkeen aineistoa käsiteltiin kolmivaiheisesti: pelkistämällä, ryhmittelemällä ja käsitteellistämällä.⁶⁰ Ensimmäisessä vaiheessa aineistoa pelkistettiin etsimällä tutkimuskysymykseen vastaavia ilmauksia ja poistettiin niiden kannalta epäolennainen aines. Toisessa vaiheessa pelkistetyistä ilmauksista muodostettiin alaluokkia teemoittelemalla ja tyypittelemällä.⁶¹ Kolmannessa vaiheessa pelkistämisen- ja käsitteellistämisen vaiheessa muodostuneista alaluokista yhdisteltiin laajempia kokonaisuuksia eri pääluokkia, jotka yhdistettiin edelleen yhdistäviksi luokiksi. Analyysin pelkistämisen- ja ryhmit-

57 Hirsjärvi & Hurme 2015, 47-48.

58 Hirsjärvi & Hurme 2015, 59-60.

59 Tuomi & Sarajärvi 2018, 81.

60 Tuomi & Sarajärvi 2018, 91-94.

61 Tuomi & Sarajärvi 2018, 79.

telyvaiheissa edettiin aineistolähtöisesti, mutta pääluokkia muodostaessa mukaan liitettiin myös teoreettisia kytköksiä, joiden avulla syntyneitä luokkia käsitteellistettiin ja yhdistäviä luokkia hahmotettiin.

Aineisto analysoitiin ikään kuin fenomenologisesta näkökulmasta; tavoitteena on tarkastella tutkittavan ilmiön konkretisoitumista juuri tutkimukseen osallistuneiden rippikoulutyöntekijöiden elämäntodellisuudessa. Tutkimuskohteena on inhimillinen kokemus, jolloin tulosten toistettavuuteen ja yleistyksen ei ensisijaisesti pyritä.

Tämän tutkimuksen kaikissa vaiheissa tutkimuseettiset näkökohdat pyrittiin otamaan tarkasti huomioon. Haastateltavat saivat tutkimustiedotteen ja allekirjoittivat suostumuslomakkeen. Haastattelut anonymisoitiin, ja joissakin haastattelutilanteissa esiin tulleiden seikkojen vuoksi kaikkien tarkemmat tunnistetiedot (sukupuoli, tarkka ikä, ammattinimike, työkokemus, paikkakunta) jätettiin raportoimatta haastateltavien tunnistamisvaaran vuoksi. Tunnistetiedot, kuten ammattinimike tai työkokemus olisivat mahdollisesti tarjonneet lisäarvoa tutkimustulosten tarkasteluun, mutta tutkimuseettisistä syistä tunnistetiedot jätettiin huomiotta.

Tulokset

Hybridipetus pandemian aikana – vaihtelevia toteutustapoja

Aineiston perusteella rippikoulujen hybridipetuksen toteutustavat jakautuivat pandemian aikana kahteen pääluokkaan: etä- ja intensiivijakson toteutustapoihin. Etäjaksolla tarkoitetaan tässä tutkimuksessa leiriä edeltäviä kokoontumisia, jotka normaaliaikana koostuvat teemapäivistä sekä jumalanpalvelus- ja nuorisotoiminnasta. Intensiivijaksolla tarkoitetaan leiriä edeltäviä lähipäiviä sekä leiriä tai päiväleiriä, joiden toteutustavat pandemian aikana vaihtelivat. Poikkeusolojen aikana etä- ja intensiivijakson toteutustavoissa esiintyi seurakuntien välillä merkittävää vaihtelua, mitä voivat selittää paikallinen pandemiatilanne, viranomaisten ohjeistukset ja paikallisen rippikoulutyön erityispiirteet, kuten aikataulu ja resurssit. Tutkimusaineistosta kävi lisäksi ilmi, että myös työntekijöiden kyky selviytyä pandemiatilanteesta vaikutti siihen, miten vaihtoehtoisten toteutusmuotojen järjestämiseen jakesettiin panostaa.

Taulukossa 1 esitetään tutkimukseen osallistuneiden seurakuntien tyypiteltyt toteutusmuodot jaettuna etä- ja intensiivijaksoon. Alimmalle riville on merkitty käytössä olleet toteutustavat. Taulukossa yksittäisiin seurakuntiin viitataan numeroin (1–7). Vaihtelu seurakuntien välillä näkyi etenkin etäopetuksen toteutustavoissa; joissakin seurakunnissa järjestettiin useita etäopetuskertoja ja hyödynnettiin monia etäopetusmenetelmiä, kun taas joissakin seurakunnissa etäopetus merkitsi vain itsenäistä etätehtävää. Jokaisessa seurakunnassa järjestettiin kuitenkin intensiivi-

jakso, vaikka sen ajankohtaa, kestoja tai toteutuspaikkaa jouduttiinkin lähes kaikissa seurakunnissa muuttamaan. Toteutustavasta riippumatta kaikki haastateltavat painottivat, että kasvatusten tapahtuva toteutus pyrittiin järjestämään mahdollisimman terveysturvallisesti.

Taulukko 1. Rippikoulujen toteutustavat pandemian aikana tutkimusseurakunnissa

	Etäjakson toteutustavat				Intensiivijakson toteutustavat		
Seurakunta	2, 3, 4, 5, 6	1, 7	4, 5	3, 4, 7	1, 2, 7	3, 4, 5	6
Toteutustavat/ kuvaus	Kirkko- tai hautausmaakäynnin korvaava etätehtävä	Tehtäviä ja palautetta WhatsApp-sovelluksen välityksellä	Live-tapaamisia Zoom- tai Microsoft Teams -sovelluksen välityksellä	Ylimääräiset ennakkopäivät ennen intensiivijaksoa	Päivämuotoinen toteutus kirkolla ja kaupungissa	Lyhennetty leiri eri ajankohdalla	Normaali leiri

Etäjakson vaihtoehtoisia toteutustapoja oli yhteensä neljä. Seurakunnissa 2, 3, 4, 5 ja 6, hyödynnettiin etäjäksellä etätehtäviä, joita nuoret suorittivat itsenäisesti katsomalla jumalanpalvelustallenteita, vierailamalla hautausmaalla tai kiertämällä työntekijöiden valmistaman luontopolun. Tehtävien raportointi tapahtui Google Forms -palvelun tai WhatsApp-sovelluksen välityksellä, joka toimi seurakunnissa 1 ja 7 myös nuorten ja työntekijöiden välisenä viestintävälineenä. Ainoastaan seurakunnissa 4 ja 5 järjestettiin reaaliaikaisia rippikoululaisille suunnattuja tapaamisia Zoom- tai Microsoft Teams -sovellusten välityksellä. Seurakunnat 3, 4 ja 7 ottivat käyttöön myös ylimääräiset ennakkopäivät ennen intensiivijaksoa, jolloin ryhmät tapasivat kasvatusten, etäyhteyden välityksellä tai molemmilla tavoilla.

Intensiivijakson erilaisia toteutustapoja hahmottui yhteensä kolme. Intensiivijakso toteutettiin päiväleirinä seurakunnissa 1, 2 ja 7, mikä merkitsi sitä, että muuten leirimuotoisen intensiivijakson yöt vietettiin kotona. Perinteisen leirikeskukseen sijaan päiväleirit järjestettiin kirkolla tai seurakuntakeskuksessa. Myös kaupungin puistoalueilla ja muilla seurakunnan omistamia kesäpaikoilla vietettiin leiripäiviä. Seurakunnissa 3, 4 ja 5 intensiivijakso järjestettiin leirimuotoisena toteutuksena leirikeskukseen. Leirin kesto oli kuitenkin tavallista lyhyempi, sillä leirikeskuksessa tarvittiin useamman leirin välillä ylimääräistä siivousaikaa. Seurakunnissa 3 ja 4 leirien ajankohtaa myös siirrettiin siten, että ne alkoivat vasta juhannuksen jälkeen. Sen sijaan seurakunnassa 5 leirien ajankohtaa aikaistettiin. Ajankohtien muutoksiin vaikuttivat paikallisten viranomaisten antamat arviot pandemiatilanteen kehityksestä. Seurakunnassa 6 leiri järjestettiin täysin normaalisti, kuitenkin terveysturvallisuus huomioon ottaen.

Tutkimuksessa tarkasteltiin myös pandemian aikana etä- ja intensiivijaksolla käytössä olleita opetusmenetelmiä ja niiden toteutumista. Toteutuneet opetusmenetelmät olivat etäjaksolla normaaliaikaan nähden rajallisemmat, sillä etäopetuksessa käytetyn digitaalisen alustan ominaisuudet vaikuttivat siihen, millaisia menetelmiä oli mahdollista käyttää. Esimerkiksi yhteislaulu- tai ehtoollishetkiä ei ollut etäopetuksessa mahdollista järjestää. Etäopetuksen toteutumista heikensi myös vuorovaikutuksen vähyys, sillä yhteydenpito nuorten kanssa oli videokokouksista huolimatta tavallista vähäisempää, ja joissakin seurakunnissa jopa olematonta. Intensiivijaksolla mobiiliteknologian merkitys sen sijaan korostui, kun yleisessä käytössä olevien opiskeluvälineiden, kuten kynien käyttöä pyrittiin välttämään. Esimerkiksi Padlet- ja Seppo-sovelluksia hyödynnettiin useammassa seurakunnassa. Lisäksi opetus järjestettiin mahdollisuuksien mukaan ulkotiloissa, minkä vuoksi opetuksen teoriaosuudet pyrittiin pitämään lyhyinä. Näin ollen opetuksessa jouduttiin käyttämään tavallista enemmän luovia ja osallistavia menetelmiä, kuten taide- ja ryhmätyöskentelyjä.

Rippikoulutyöntekijöiden käsityksiä hybridiopetuksesta rippikoulussa

Haastateltavien kokemukset hybridiopetuksen järjestämisestä vaihtelivat; tosin rippikouluopetusta oli myös annettu eri tavoin eri seurakunnissa. Pandemiatilanteen myötä kaikki haastateltavat olivat kuitenkin joutuneet pohtimaan hybridiopetukseen liittyviä kysymyksiä. Haastateltavien pohdinnat kohdistuivat erityisesti etäopetuksen heikkouksiin; etäopetusta pidettiin etenkin rippikoulun opetusta ja spirituaalista ulottuvuutta heikentävänä sekä arvojen vastaisena. Lähiopetusta rippikoulussa pidettiin monella tapaa korvaamattomana, mutta toisaalta etäopetus nähtiin sen potentiaalisena tukitoimintona. Työntekijöiden luokitellut käsitykset hybridiopetuksesta rippikoulussa esitetään taulukossa 2. Käsitykset liittyivät oppimiseen, opettajuuteen, rippikoulun arvoihin, spiritualiteettiin sekä rippikoulun nyky päivään ja tulevaisuuteen.

Taulukko 2. Työntekijöiden rippikoulun hybridiopetusta koskevat käsitykset

Hybridiopetus rippikoulussa				
Oppiminen	Opettajuus	Arvot	Spiritualiteetti	Nykyvä ja tulevaisuus
<ul style="list-style-type: none"> Sosiaalinen oppiminen Opetusmenetelmät Nuori oppijana 	<ul style="list-style-type: none"> Opettajan kompetenssi Etätyövälineistö 	<ul style="list-style-type: none"> Aito kohtaaminen ja vuorovaikutus Nuoren osallisuus Leiri liminaalitulana Tasa-arvo Koko perheen rippikoulu 	<ul style="list-style-type: none"> Spirituaalinen kokemus Spiritualiteetti nuoren arjessa 	<ul style="list-style-type: none"> Nykynuoren lähtökohdat Rippikoulun tulevaisuus

Hybridiovetusta rippikoulukontekstissa tarkasteltiin oppimisen näkökulmasta. Tähän liittyvät seuraavat luokat: sosiaalinen oppiminen, opetusmenetelmät ja nuori oppijana. Haastateltavat näkivät sosiaalisen oppimisen mahdollisuudet etäopetuksessa heikkoina. Myös lähiopetuksessa käytettyjen opetusmenetelmien hyödyntäminen nähtiin etäopetuksessa haasteellisena; ilmiölähtöisyydelle ja kokemuksellisuudelle perustuvat menetelmät nähtiin vaikeina toteuttaa. Myös joidenkin monimutkaisten tai tunteita herättävien opetusaiheiden, kuten kolminaisuuden tai kuoleman käsittely etäopetuksessa nähtiin ongelmallisena, sillä haastateltavien mukaan näiden käsittely edellyttää turvallisen ja avoimen ilmapiirin syntymistä, mikä mahdollistuu ainoastaan lähiopetuksessa. Lähiopetustilanteessa on lisäksi helpompaa viestittää, että rippikoulun teemojen äärellä ollaan tosissaan. Etäopetuksen ongelmallisuudesta huolimatta mobiiliteknologia miellettiin lähiopetustilanteessa kuitenkin lisäarvoa tuottavana.

Hybridiovetusta tarkasteltiin nuoren oppimisen kannalta; pysähtymistä nuorta pohdituttavien teemojen äärellä pidettiin tärkeänä, sillä sen nähtiin auttavan nuorta käsittelemään aiheista nousevia vaikeitakin tunteita. Mahdollisuutta tämän toteutumiseen pidettiin pelkästään etäopetuksessa heikkona. Toisaalta etäopetuksessa nuorelle katsottiin olevan mahdollista saada erityistä tilaa reflektoida ja sanoittaa opittua itselleen mielekkäällä tavalla. Etäopetuksen ei kuitenkaan nähty sopivan kaikille; työntekijöiden mukaan esimerkiksi nuorten, joilla on erilaisia oppimistyytlejä tai oppimisvaikeuksia voi olla vaikea opiskella etäopetuksessa. Toisaalta tietokoneavusteisuus voi helpottaa esimerkiksi tarkkaavaisuushäiriöstä kärsivän nuoren oppimista, kun ulkoisia häiriötekijöitä on mahdollisesti vähemmän. Merkittävästi etäopetuksen nähtiin palvelevan sosiaalisia tilanteita arastelevia nuoria, sillä etäyhteyden välityksellä jokaisen ääni on mahdollista saada kuuluviin.

Haastateltavat liittivät opettajuuteen työntekijän kompetenssin etäopettajana, joka koostuu taidosta valmistella ja toteuttaa etäopetuskokonaisuus. Huolellista valmistelua pidettiin etäopetuksen onnistumisen edellytyksenä. Tällöin etäopetuksesta voidaan rakentaa mielekäs kokonaisuus, joka ylläpitää oppijoiden mielenkiintoa. Valmistautumisen avulla voidaan minimoida myös teknisten ongelmien riskit. Erityisesti aikataulutukseen tulisi kiinnittää huomiota; pitkää tietokoneen ääressä istumista on syytä tauottaa ja rytmittää tehtäviä vaihtelemalla. Aikataulutaminen nähtiin tärkeänä myös siksi, että nuorten kysymyksille ja keskustelulle jäisi tarpeeksi aikaa. Työntekijältä vaadittavaan osaamiseen etäopetuksessa kuului kyky kontrolloida opetusryhmää ja nuorten tekemiä tehtäviä, jotta erityisesti ne nuoret, joille etäopetuksessa mukana pysyminen on haastavaa, tulisivat otetuksi huomioon. Lisäksi myös etäyhteyden mahdollistamien lieveilmiöiden, kuten kiusaamisen ehkäisy, nähtiin erittäin tärkeänä taitona.

Toisaalta opettajuuteen liitettiin myös käytössä olevan etätyövälineistön resursit. Haastateltavat nostivat uhkatekijöinä esille teknisten ongelmien riskin ja ko-

rostivat riittävän välineistön tarpeellisuutta. Sopivan etäyöalustan löytäminen nähtiin myös haastavana; jatkuva liikkuminen useiden eri sovellusten välillä nähtiin rasittavana, ja esille nousi tarve erityisen rippikouluovelluksen kehittämiseksi. Työntekijät tarvitsisivat koulutusta teknologian käyttämiseen, sillä se lisäisi kykyä toimia etäopetustilanteessa luontevasti ja tarjoaisi myös uutta tietoa siitä, miten teknologiaa voisi hyödyntää rippikouluopetuksessa. Myös nuoret voisivat olla mukana koulutuksessa.

Rippikoulun erityisinä arvoina pidettiin aitoa kohtaamista ja vuorovaikutusta, joilla nähtiin olevan sekä teologinen että pedagoginen merkitys. Vain aidossa vuorovaikutuksessa nuoren elämäntodellisuus ja kysymykset voivat tulla näkyväksi. Näin ollen nuoren roolin rippikoulun subjektina koettiin toteutuvan parhaiten lähiopetuksessa. Etäopetuksen etuna nähtiin kuitenkin mahdollisuus saada hiljaistenkin nuorten äänet kuuluviin. Myös osallisuus nähtiin tärkeänä arvona, joka toteutuu parhaiten lähiopetuksessa, jossa nuorella on konkreettisesti mahdollisuus olla mukana toteuttamassa esimerkiksi yhteistä leirijumalanpalvelusta sen sijaan, että hän vain katselisi sitä sivusta. Toisaalta osallisuus liitettiin myös kokemukseen ryhmään kuulumisesta, jota etäopetus saattaa edistää; esimerkiksi leirillä sairastunut nuori voi osallistua rippikouluun etäyhteyden välityksellä.

Haastateltavat pitivät tärkeänä leirillä syntyvää tilaa, jossa aito läsnäolo sekä kokemukset ryhmähengestä, yhteisöllisyydestä ja turvallisuudesta rakentuvat. Leirielämä nähtiin olennaisena osana rippikoulua, jonka korvaamista etäopetuksella ei nähty mahdollisena. Leirillä tarkoituksena on keskittyä aitoon läsnäoloon sosiaalisissa tilanteissa, minkä myötä myös ryhmähenki ja yhteisöllisyys syntyvät. Näin ollen mobiililaitteet häiritsevät tilan rakentumista. Leirin tilan nähtiin rakentuvan erityisesti turvallisen tunnekokemuksen ympärille. Etäopetuksessa turvallisuuden, ryhmähengen ja yhteisöllisyyden luominen nähtiin paljon lähiopetusta hitaampana ja työläämpänä.

Haastateltavat pitivät tärkeänä sitä, että kaikilla on yhtäläiset mahdollisuudet osallistua rippikouluun. Ongelmallisena nähtiin se, että kaikilla nuorilla ja heidän perheillään ei välttämättä ole mahdollisuutta hankkia etäopetuksessa tarvittavaa laitteistoa. Tällöin nuoret saatetaan etäopetuksen avulla epätasa-arvoiseen asemaan. Toisaalta etäopetus miellettiin mahdolliseksi väyläksi osallistaa koko perhe rippikouluoprosessiin. Etäopetus mahdollistaa rippikoulun siirtymisen nuoren kotiympäristöön, jolloin nuorella on mahdollisuus pohtia rippikoulun teemoja esimerkiksi yhdessä perheensä kanssa.

Haastateltavat toivat esille spirituaalisen kokemuksen rippikoulun merkityksellisenä osana, jonka nähtiin mahdollistuvan ainoastaan lähiopetuksessa. Toisaalta etäopetuksen nähtiin tarjoavan nuorelle mahdollisuuden pohtia hengellisten teemojen merkitystä omassa arjessaan. Spirituaalinen kokemus nähtiin kuitenkin vahvasti kontekstuaalisena; sakraalitulassa toimiminen, yhteisöllisyys ja osallisuus

nähtiin spirituaalisen kokemuksen lähtökohtina. Konkreettinen läsnäolo ja pysähtyminen Pyhän äärellä ovat spirituaalisen kokemuksen edellytyksiä. Haastateltavat pitivät lisäksi tärkeänä, että nuori saisi osallistua rippikoulun hengellisen elämän toteuttamiseen aktiivisesti. Tosin tämän toteutumista pidettiin etäopetuksessa erityisen ongelmallisena.

Hybridiopetusta tarkasteltiin myös nykynuoren lähtökohtiin ja rippikoulun tulevaisuuteen peilaten. Haastateltavien mukaan nykypäivän nuoren elämässä korostuu tarve kohdataksi tulemiselle. Esimerkiksi keväällä 2020 koulujen siirtyessä etäopetukseen oli monella nuorella vaikeuksia pysytellä mukana opetuksessa. Läsnäolo ja aito kohtaaminen nähtiin edellytyksenä onnistuneelle oppimiselle; etäyhteyden välityksellä ei aina ole edes varmuutta, onko nuori todella läsnä oppimistilanteessa. Haastateltavat nostivat myös esille, että nykynuoren tiedot ja kokemukset kristinuskosta ovat aiempaa heikommat. Näin ollen haastateltavat pitivät hybridiopetusta erityisen haasteellisena, sillä rippikoulun aiheiden äärellä tarvitaan henkilökohtaisempaa kohtaamista, jotta oppiminen mahdollistuu. Henkilökohtaisen kohtaamisen toteuttaminen etäopetuksessa nähtiin kuitenkin vaikeana.

Hybridiopetus nähtiin haastavuudestaan huolimatta rippikoulun toteutusmallina, joka on tullut jäädäkseen vielä pandemian jälkeenkkin. Digiteknologialla katsottiin olevan merkittävä rooli nykypäivän nuoren elämässä. Näin ollen etäopetus voi toimia väylänä kohdata nykypäivän nuori hänen omassa elämäntodellisuudessaan; siellä missä hän aikaansa viettää. Jotta nuori voidaan kohdata hänen omista lähtökohdistaan käsin, tulisi rippikoulua pyrkiä päivittämään eletyn ajan mukaiseksi. Siksi nykyistä rippikoulun toteutusmallia ei pidetty muuttumattomana, vaan sen sijaan jatkuvan arvioinnin ja kehittämisen arvoisena. Hybridiopetuksen toteutustapaa on kuitenkin vielä kehitettävä jatkossa, jotta se toimisi tarkoituksenmukaisesti rippikoulukontekstissa.

Pohdinta

Tutkimuksessa tarkasteltiin rippikoulun toteuttamistapoja covid-19-pandemian aikana sekä hybridiopetukseen liittyviä erityiskysymyksiä rippikoulussa. Tutkimuksen perusteella rippikoulujen toteuttamistavoissa oli merkittävää vaihtelua; etäjakso toteutettiin etätehtävinä, videotapaamisina tai ylimääräisinä ennakkopäivinä. Intensiivijakso toteutettiin päivätoteutuksena, sen ajankohtaa ja pituutta muutettiin, tai se järjestettiin normaalisti. Hybridiopetukseen liittyvät erityiskysymykset liittyivät oppimiseen, opettajuuteen, arvoihin, spiritualiteettiin sekä nykypäivään ja tulevaisuuteen. Etäopetuksen nähtiin heikentävän rippikoulun toteutumista näillä kaikilla osa-alueilla, mutta sillä nähtiin myös erityinen merkitys lähiopetuksen tukitoimena ja tulevaisuuden toteutusmallina.

Koronapandemian myötä rippikoulun hybridiopetukseen liittyvät teemat nousivat väistämättä rippikoulutyöntekijöiden pohdittaviksi. Tutkimuksen perusteella rippikoulun hybridiopetuksen olennaiseksi kysymykseksi näytti muodostuvan rippikoulun erityisluonne aidon kohtaamisen, yhteisöllisyyden, nuorten toimijuuden sekä hengellisyysyden toteutumispaikkana. Rippikoulun ja erityisesti leirin olemuksessa nähtiin siis paljon sellaista, jota etäyhteydellä ei voida tavoittaa. Tutkimustulos tukee leirin merkityksellisyttä koskevia aiempia tutkimustuloksia – kristillisestä leiristä erityisen tekee kokonaisvaltainen irtautuminen tavanomaisesta arjesta⁶². Edellä mainitut syyt tekevät oletettavasti hybridiopetuksen toteuttamisesta myös yhteiskunnalliseen koulumaailmaan nähden haasteellisempaa.

Rippikoulun erityisyyden on todettu liittyvän myös sen liminaaliin luonteeseen. Etäopetus haastaakin liminaalitalan rakentumisen monin tavoin; tilan rajat himmenevät, kun oppimisympäristöt laajenevat verkkoon tai muualle perinteisen leirikeskuksen ulkopuolelle. Esimerkiksi Tervo-Niemelä, Porkka ja Pulkkinen ovat todenneet, että leirin pituuden merkitys rippikoulukokemuksen kannalta korostui pandemian aikana, ja etenkin runsaasti verkko-opetusta sisältäneissä rippikouluissa tavoitteet toteutuivat heikosti⁶³. Myös ennen pandemiaa on jo todettu, että mobiiliteknologian hyödyntäminen leirillä heikentää yhteisöllisyyden rakentumista⁶⁴. Näin ollen vaikuttaa siltä, että täysin etäopetuksena toteutetun rippikoulun on haasteellista muodostua yhtä mielekkääksi kokemukseksi kuin perinteisemmin toteutettu. Sen tähden etäopetuksessa olisi arvioitava perusteellisesti, millä tavoin toteutustapa vaikuttaa ryhmän yhteisöllisyyden kokemukseen ja miten yhteisöllisyyttä voitaisiin muuttuneessa tilanteessa vahvistaa. Mahdollisen keinon tämän haasteen voittamiseksi voisi tarjota ainakin Snartin käsitys oppijan virtuaalisesta minästä ja läsnäolosta, joiden rakentuminen edesauttaa inhimillisen kohtaamisen ja jäsenyyden kokemista myös verkkoympäristössä⁶⁵.

Vaikka etäopetuksen nähtiin vaikeuttavan rippikoulun tavoitteiden toteutumista, pidettiin sitä kuitenkin potentiaalisena rippikouluopetuksen tukitoimena; mahdollisuutena monipuolistaa osallistumisen ja oppimisen tapoja sekä tuoda rippikoulun teemoja lähemmäs nuoren elämäntodellisuutta. Nämä ovat myös Suuri ihme -rippikoulusuunnitelmassa nimettyjä tavoitteita⁶⁶. Tulos on yhtenevä Tervo-Niemelän, Porkan ja Pulkkinen havainnon kanssa; rajallinen määrä etäopetusta näyttää tukevan rippikoulun tavoitteiden toteutumista⁶⁷. Haasteeksi muodostuukin se, millä tavoin nämä etäopetuksen edut saavutetaan. Hybridiopetusta koskeva kirjallisuus

62 Porkka & Ritokoski 2021; Sorenson 2018.

63 Tervo-Niemelä et al. 2021, 358-359.

64 Ojala 2020.

65 Snart 2010.

66 Suuri ihme 2017, 20.

67 Tervo-Niemelä et al. 2021, 359-360.

antaa viitteitä ainakin siihen, että vuorovaikutteiset ja innostavat virtuaaliset oppimisympäristöt voisivat vahvistaa oppijan aktiivista roolia omassa oppimisessaan⁶⁸. Olisiko rippikoulun sisällöissä tai tavoitteissa myös jotain sellaista, jonka opiskeleminen *teknologian avulla* (with/through technology)⁶⁹ esimerkiksi toisi asiaan uudenlaisia näkökulmia tai ajatuksia?

Työntekijät tarvitsisivat kuitenkin tukea digiteknologian hyödyntämiseen jäsen-tyneesti ja tarkoituksenmukaisesti osana rippikoulupedagogiikkaa. Jotta hybridiopetus voisi tuoda lisäarvoa perinteisen rippikouluopetuksen rinnalle tai kehittää opetuskäytänteitä ylipäättäen, tarvitaan lisää täydennyskoulutusta. Ilman riittävää osaamista hybridiopetuksen vaarana on, että teknologian käytöstä tulee itsetarkoituus⁷⁰ tai että esimerkiksi mobiiliteknologialla on opetustilanteessa lähinnä välinearvoa⁷¹. Ymmärrettävästi pandemian aikana työntekijöiden resurssit olivat rajalliset. Kenties pandemian jälkeisiä rippikouluja järjestettäessä hybridiopetuksen kehittämiseen olisi myös enemmän mahdollisuuksia.

Tutkimusaineisto on rajallinen. Hybridiopetuksen tarkastelua rippikoulukontekstissa vaikeuttaa myös varsinaisen pedagogisen rippikoulututkimuksen vähäisyys. Aihe virittää kuitenkin monenlaisia jatkotutkimusaiheita. Rippikoulupedagogiikan kehittäminen ja hybridiopetuksessa tapahtuva oppiminen kaipaa teologisia näkökulmia huomioon ottavaa syvällistä monitieteistä opetuksen ja oppimisen tutkimusta. Rippikoulun etäopetus saatetaan helposti nähdä ainoastaan perinteisestä lähiopetuksesta irrallisena opetusmuotona, eikä osana suomalaisen rippikouluperinteen ja myös Suomen evankelis-luterilaisen kirkon toiminnan kokonaisuutta. Uuden tutkimuksen pitäisi myös huomioida oppimisympäristöjen monimuotoistuminen. Pandemian aikana rippikoulujen oppimisympäristöt sisälsivät interaktiivisten verkkopohjaisen opiskelun lisäksi myös esimerkiksi kotikirkossa pidettyjä leiripäiviä, kaupunkiympäristöjä tai erilaisia ulkotiloja. Näistä saatiin tämän tutkimuksen aineiston perusteella myös positiivisia kokemuksia.

Rippikoulun toimintaedellytysten ja pedagogisten käytänteiden kehittyessä ja muuttuessa seurakuntien työntekijöiden osaamisen tutkimusperustainen tukeminen on aiempaa ajankohtaisempaa.

Pro gradu -tutkielma

Toivanen, Heidi (2021). *Rippikoulu, hybridiopetus ja covid-19*. Pro gradu -tutkielma. Itä-Suomen yliopisto.

68 Caulfield 2011; Ahlgren et al. 2020.

69 Schifter & Stewart 2010.

70 Caulfield 2011, 6.

71 Ojala & Poropudas 2019, 455-460.

Kirjallisuus

- Ahlgren, Riikka, Sanna Häkkinen, Anne Eskola (2020). Success Factors for Hybrid Teaching. *INTED2020 Proceedings*, 2215–2219. DOI: 10.21125/inted.2020.0683
- Ahonen, Talvikki & Pekka Metso (2021). Striimit ovat köyhä korvike aidoille jumalanpalveluksille. *Teologia.fi* 3/2021. <https://teologia.fi/2021/11/striimit-ovat-koyha-korvike-aidoille-jumalanpalveluksille/> (Luettu 17.12.2021)
- Caulfield, Jay (2011). *How to Design and Teach a Hybrid Course: Achieving Student-Centered Learning Through Blended Classroom, Online and Experiential Activities*. Sterling: Stylus Publishing.
- Georgieva, Irina, Tella Lantta, Jakob Lickiewicz, Jaroslav Pekara, Sofia Wikman, Marina Loseviča, Bevinahalli N. Raveesh, Adriana Mihai, & Peter Lepping (2021). Perceived Effectiveness, Restrictiveness, and Compliance with Containment Measures against the Covid-19 Pandemic: An International Comparative Study in 11 Countries. *International Journal of Environmental Research and Public Health* 18, no. 7: 3806. DOI: 10.3390/ijerph18073806
- Graham, Charles Ray (2006). Blended Learning Systems: Definition, Current Trends, and Future Directions. *The Handbook of Blended Learning: Global Perspectives, Local Designs*. Toim. Curtis Jay Bonk & Charles Ray Graham. San Fransisco: Pfeiffer, 3–31.
- Hirsjärvi, Sirkka & Helena Hurme (2015). *Tutkimushaastattelu: Teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Helsinki: Gaudeamus.
- Innanen, Tapani (2009). Elämän, uskon ja rukouksen opettamista ja oppimista 2000-luvun alussa. *Rippikoulun todellisuus*. Toim. Tapani Innanen & Kati Niemelä. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 107. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus, 352–368.
- Innanen, Tapani & Kati Niemelä, toim. (2009). *Rippikoulun todellisuus*. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 107. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus.
- Junni, Jussi (2021). Kirkon viranhaltijoiden ja työntekijöiden oikeudet poikkeusoloissa: Tapaus covid-19. *Teologinen aikakauskirja* 4/2021, 366–380.
- Kimananen, Anuleena (2022). Vapaus – Sivistys – Osallisuus: Opetuksen avoimuuden ilmausten vertailua koulun uskonnonopetuksen ja rippikoulun opetussuunnitelmissa. *Uskonto, katsomus ja kasvatus* 1/2022, 58–73.
- Kokkonen, Jarmo (2016). *Sukupuoli ja yhteisöllisyys rippikoulun rituaaleissa*. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 123. Helsinki: Kirkon tutkimuskeskus.
- Loiri, Liisa (2021). Ensimmäinen korona-pääsiäinen pakotti seurakunnat digitaalisiin jumalanpalveluksiin. *Teologia.fi* 3/2021. <https://teologia.fi/2021/11/ensimmainen-korona-paasiainen-pakotti-seurakunnat-digitaalisiin-jumalanpalveluksiin/> (Luettu 17.12.2021)
- Matkoski, Mikko (2020). Leirityön tulevaisuus on kirkon omissa käsissä. *Innostava ja kohtaava kasvatus: Kirkon kasvatuksen barometri 2020*. Toim. Jouko Porkka & Minna Valttonen. Kirkon tutkimuskeskuksen verkkojulkaisuja 65. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus, 63–85.
- Mikkola, Sini & Laura Kallatsa (2021). Elettyä teologiaa: Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkkoherrojen ja seurakuntalaisten suhtautuminen etäehtoolliseen. *Teologinen aikakauskirja* 4/2021, 327–347.
- Niemelä, Kati (2002). *Hyvä rippikoulu: Rippikoulun laatu ja vaikuttavuus*. Kirkon tutkimuskeskus. Sarja A Nro 79. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus.
- Niemelä, Kati (2007). *Rippikoulusta aikuisuuteen: Pitkittäistutkimus rippikoulun merkityksestä ja vaikuttavuudesta*. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 99. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus.

Niemelä, Kati (2008). *Does Confirmation Training Really Matter? A longitudinal study of the quality and effectiveness of confirmation training in Finland*. Publications of the Church Research institute 59. Jyväskylä: Gummerus Research Institute.

Niemelä, Kati & Lassi Pruuki (2009). Rippikoulun toteutustavat Euroopassa. *Rippikoulun todellisuus*. Toim. Tapani Innanen & Kati Niemelä. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 107. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus, 78–90.

Niemelä, Kati (2010). Religious Change during Confirmation Time. *Confirmation Work in Europe: Empirical Results, Experiences and Challenges. A Comparative Study in Seven Countries*. Toim. Schweitzer, Friedrich, Wolfgang Ilg & Henrik Simojoki. Gütersloher: Gütersloher Verlagshaus, 244–253.

Niemelä, Kati & Wolfgang Ilg (2015). From Classrooms to Camps? Effects of Different Physical Learning Spaces and Teaching Methods in Confirmation Work. *Youth, Religion and Confirmation Work in Europe: The Second Study*. Toim. Friedrich Schweitzer, Kati Niemelä, Thomas Schlag, Henrik Simojoki. Gütersloher: Gütersloher Verlagshaus, 106–116.

Ojala, Eveliina (2017). What Happens in a Youth Community of Learning When Mobile Technology Is Implemented? The Case of a Finnish Evangelical-Lutheran Church Confirmation Training. *International Journal of Practical Theology* 21(2), 215–239.

Ojala, Eveliina (2020) The Sense of Community, Mobile Devices and Social Media in Finnish Lutheran Confirmation Preparation – The Challenges When Perceiving Confirmation Camp as Liminal Space. *Publications of the University of Eastern Finland. Dissertations in Education, Humanities, and Theology*; 160. Joensuu/Kuopio: University of Eastern Finland.

Ojala, Eveliina (2021). Vertailussa uuden vuosituhannen rippikoulusuunnitelmat: Kohti nuoriähtoisempää rippikoulua? *Oppimista katsomusten äärellä: Juhlakirja Tapani*

Innasan jäädessä eläkkeelle. Toim. Anuleena Kimanen, Jenni Urponen & Aino-Elina Kilpeläinen. Helsinki: Suomalainen teologinen kirjallisuusseura, 45–69.

Ojala, Eveliina & Salla Poropudas (2019). Mobiililaitteet rippikoulun opetuksessa: Tapaustutkimus rippikoululeiriltä. *Teologinen Aikakauskirja* 124(5), 447–464.

Porkka, Jouko (2008). Kirkon kasvatustoiminta yhtenäiskulttuurista postmoderniin aikaan. *Johdatus kristilliseen kasvatukseen*. Toim. Jouko Porkka. LK-kirjat. Helsinki. 153–220.

Porkka, Jouko (2019). The Young Confirmed Volunteers of the Evangelical Lutheran Church of Finland: Motivation, Religiosity, and Community. *Diak tutkimus 2*. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu.

Porkka, Jouko & Sami Ritokoski (2021). Leirit toiminta – seurakuntien kasvatustoiminnan tärkein muoto. *Kasvu vapauteen – Nuorten rinnalla seurakunnassa*. Toim. Helena Kaupila. Helsinki: Kirjapaja, 280–298.

Pruuki, Lassi (2009). Miten rippikoulussa opetetaan? *Rippikoulun todellisuus*. Toim. Tapani Innanen & Kati Niemelä. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 107. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus, 62–77.

Ross, Barbara & Karen Gage (2006). Global Perspectives on Blending Learning: Insight from WebCT and Our Customers in Higher Education. *The Handbook of Blended Learning: Global Perspectives, Local Designs*. Toim. Curtis Jay Bonk & Charles Ray Graham. San Fransisco: Pfeiffer, 155–168.

Saarelainen, Suvi-Maria, Hilla Inkilä, & Noora Palmi (2021). Seurakuntien digiloikassa työ säilyi merkityksellisenä – yhteisöllisyyttä jäätin kaipaamaan. *Teologia.fi* 3/2021. <https://teologia.fi/2021/11/seurakuntien-digiloikassa-tyo-sailyi-merkityksellisenä-yhteisöllisyyttä-jaatiin-kaipaamaan/> (Luettu 17.11.2021).

Salomäki, Hanna (2020). Suomalaisten jaksaminen koronakriisissä: Seurantakysely. Raportti 24.6.2020. Kirkon tutkimuskeskus.

- https://evl.fi/documents/1327140/50112189/Suomalaisten+jaksaminen+koronakriisissa_koronan+uusintakysely_saavutettava.pdf/3ca90cc9-6fc7-5ca8-2dca-e72aa2f5ad-f1?t=1596613471083 (Luettu 17.12.2021)
- Salonen, Anna-Sofia, & Kristiina Alppi-vuori (2021). Kaupungin ja järjestökentän yhteistyö epäoloisen ruoka-avun kentällä koronakriisissä keväällä 2020: Näkökulmia vakiintuvaan ruoka-apuun. *Diakonian Tutkimus*, (1). DOI: 10.37448/dt.101970
- Schifter, Catherine C., Concetta M. Stewart (2010). Technologies and the Classroom Come to Age: After Century of Growth. *Teaching and Learning with Technology: Beyond Constructivism*. Toim. Concetta M. Stewart, Catherine C. Schifter, Melissa E. Markaridian Selverinian, Taylor and Francis, 3-26.
- Schweitzer, Friedrich, Wolfgang Ilg & Henrik Simojoki, toim. (2010). *Confirmation Work in Europe: Empirical Results, Experiences and Challenges. A Comparative Study in Seven Countries*. Gütersloher: Gütersloher Verlagshaus.
- Schweitzer, Friedrich, Thomas Schlag, Henrik Simojoki, Kati Tervo-Niemelä & Wolfgang Ilg, toim. (2017). *Confirmation work, Faith and Volunteerism among Protestant Youth in Europe*. Gütersloher: Gütersloher Verlagshaus.
- Seppälä, Jarkko (1988). *Opettava ja kasvatava kirkko*. Helsinki: Helsingin yliopistopaino, Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus.
- Seppälä, Jarkko (1998). Rippikoulun ja konfirmaation kehitys. *Kartalla: Rippikoulutyön käsikirja*. Toim. Antero Rissanen. Helsinki: Kirkon kasvatusasiain keskus, 15–79.
- Snart, Jason Allen (2020). *Hybrid Learning: The Perils and Promise of Blending Online and Face-To-Face Instruction in Higher Education*. Santa Barbara: ABC-CLIO.
- Sorenson, Jacob (2018). The Fundamental Characteristics and Unique Outcomes of Christian Summer Camp Experiences. *Journal of Youth Development* 13/1–2, 183–200.
- Suuri ihme (2017). *Suuri ihme – Rippikoulusuunnitelma 2017: "Elämää Jumalan kasvojen edessä"*. Suomen ev.-lut. kirkon julkaisuja 60. Kirkko ja toiminta. Helsinki: Kirkkohallitus. <https://evl.fi/documents/1327140/39461555/Suuri+Ihme+-+Rippikoulusuunnitelma+2017.pdf/758d0926-f7b9-3e63-bc2b-93ffaab-30f90?t=1549006812000>.
- Suuri ihme – rippikoulua etänä (2020). Helsinki: Kirkkohallitus. <https://evl.fi/documents/1327140/39461555/Suuri+ihme+-+rippikoulua+etana.pdf/f716e6ee7-7b2a-1a28-f7cf-45c844c6b-45f?t=1585983465076>. (luettu 21.1.2022)
- Tamminen, Kalevi (1993). "Kirkkomme ongelmalapsesta" "ylpeyden aiheeksi". *Elämää oppimassa – tutkimia ja puheenvuoroja rippikoulusta*. Toim. Antti Räsänen. Käytännöllisen teologian laitoksen vuosikirja 1994. Helsinki: Helsingin yliopisto, käytännöllisen teologian laitos, 29–51.
- Tervo-Niemelä, Kati & Jouko Porkka (2021). Rippikoulu ja nuoren hyvinvointi. *Oppimista katsomusten äärellä: Juhlakirja Tapani In-nasen jäädessä eläkkeelle*. Toim. Anuleena Kimanen, Jenni Urponen & Aino-Elina Kilpeläinen. Helsinki: Suomalainen teologinen kirjallisuusseura, 70–89.
- Tervo-Niemelä, Kati, Jouko Porkka & Jari Pulkkinen (2021). Nuoret, rippikoulu ja korona: Koronapandemian vaikutus rippikoulukokemukseen ja tavoitteiden toteutumiseen. *Teologinen aikakauskirja* 4/2021, 348–365.
- Tuomi, Jouni & Anneli Sarajärvi (2018). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi: Uudistettu laitos*. Helsinki: Kustannusosa-kehittäjä Tammi.
- Vähäkangas, Auli (2021). Korona-ajan hautajaiset tukahduttivat tunteiden ilmaise-misen. *Teologia.fi* 3/2021. <https://teologia.fi/2021/11/korona-ajan-hautajaiset-tukahduttivat-tunteiden-ilmaise-misen/> (Luettu 17.12.2021)